

50 let Zdravstvenega doma Škofja Loka

(dodatek k pregledu
od začetkov zdravstva na Loškem
do leta 2002)

V predgovoru knjige istega naslova sem bralce pozval, naj mi sporočijo dopolnila in popravke, da bi na ta način izpopolnili vedenje o zdravstvenih zadevah na Loškem. Nabralo se je kar nekaj podatkov, misli in dopolnil, ki zaslužijo objavo. Razvrstil sem jih po poglavjih iz knjige. Vsem, ki so mi jih posredovali, sem hvaležen zanje.

Zgodovinski pregled do leta 1945

Na območju zdravstvenega območja Škofja Loka so že v začetku dvajsetega stoletja mrliško pregledno službo prevzeli v svoje roke zdravniki. Leta 1908 sta to delo opravljala dr. Hubad in dr. Zakrajšček. Delo laičnih mrliških oglednikov je tako zanimivo, da ga kaže ob primernih priložnostih natančneje proučiti, še posebej vzroke smrti, ki so vpisani v župnijskih mrliških knjigah.

Natančnejši opis dela v Grogovi bolnici nad Srednjo vasjo v Poljanski dolini in življenje ter delovanje njenega ustanovitelja Gregorja Rupnika iz Ajdovščine lahko najdemo v Loških razgledih¹

Dr. Karel Petrič je delal v ordinaciji dr. Viktorja Kocijančiča leta 1944. Od tu je proti koncu leta odšel v partizane in že deveti dan padel v nepojasnjenih okoliščinah. Pokopan je v Gorenji Trebuši na Primorskem. O usodi ambulante dr. Viktorja Kocijančiča na Šolski ulici št. 8 se je nabralo toliko zanimivih podatkov, da bo ob priložnosti o njej treba napisati za Loške razglede poseben prispevek.

Do ustanovitve samostojnega Zdravstvenega doma (1945–1954)

Dr. Marija Bračko je začela z ambulantnim delom v Škofji Loki 16. junija 1945. Za ureditev prostorov in najnujnejšo opremo se je zavzel Fedja Vraničar. Od Čika (Omana) na Sorški cesti se je preselila k Markonu, kjer so za njeno družino uredili

tudi stanovanje in poskrbeli celo za hišno pomočnico⁵. V prvega pol meseca je v ambulanti pregledala le šestnajst bolnikov, do konca leta pa že 1153. **Dr. Ivan Hubad** (1875) je delal v Škofji Loki še spomladi 1947. Za potrditev navajam pisni vir: aprila tega leta je opravil mrliški pregled in ugotovil vzrok smrti pri babici G. M. na Grajski poti št. 8. Ko je dokončal svojo hišo v Šentvidu pri Ljubljani, se je tja preselil in tam tudi umrl.

Med nemškimi jetniki na Loškem gradu sta bila prva leta po drugi vojni tudi zdravnik dr. Braendel in dr. Dausche. Ljudem je ostal v spominu predvsem dr. Braendel, ki je po domovih zdravil zbolele Ločane in okoličane, tudi v Sopotnici in pri Sv. Tomažu. Loko in Ločane je tako vzljubil, da se je po izpustu iz zavora skoraj vsako leto vračal v mesto pod Lubnikom. Bival je v Kroni in obiskoval znane družine⁶. Dr. Tanazović je bil vojaški zdravnik v škofjeloški kasarni v letih 1948-1952. Vseskozi je sodeloval z loškim ZD: pregledoval je tudi športnike in delal v predilniški ambulanti na Trati.

V ZD Kranj in OZG Kranj po letu 1967

Dr. Vida Košmelj Beravs me je opozorila, da je **dr. Zlata Trtnik Simič** začela z delom v loškem dispanzerju za ženske že leta 1955, ko je bila še na specializaciji iz ginekologije in porodništva. Ta navedba bistveno dopolnjuje prejšnje vedenje o začetku organiziranega varstva žensk v Škofji Loki.

Dr. Majda Zupančič je prijazno dopolnila področje zobozdravstva v času po letu 1967. Funkcijo odgovorne zobozdravnice v ZD je prevzela jeseni leta 1981 in ne šele dve leti zatem. V »njenem« času se je predvsem s pomočjo sponzorjev – tovarn na Loškem – opremljenost zobnih ambulant bistveno izboljšala. Šolske zobne ambulante so prenesli v šole, kamor tudi sodijo, po naslednjem vrstnem redu: najprej dr. Anđelka Radošević v OŠ Žiri (jeseni 1984), zatem dr. Marija Šušteršič v OŠ Škofja Loka Mesto (v začetku leta 1985) in nazadnje dr. Majda Zupančič v OŠ Cvetko Golar (konec leta 1986). Dopolnila je tudi zapisane podatke o podiplomskih tečajih zobozdravnic: dr. Bibijana Oblak je opravila le del tečaja, leta 1975 ga je uspešno zaključila dr. Majda Zupančič, za njo dr. Marija Šušteršič, nekaj let kasneje pa tudi dr. Anđelka Radošević iz Žirov in dr. Vesna Šalkovič iz Železnikov. Med zobozdravniki za odrasle je sredi osemdesetih let delala v Škofji Loki tudi dr. Nada Osovnikar.

Zdravstvena postaja Gorenja vas

Leta 1968 je v Gorenji vasi delal najprej **dr. Mladen Šubic**, po šestih mesecih pa je tja pripeljal **dr. Jožeta Kramarja** z Dolenjskega, ki je tu ostal dve leti, dr. Šubic pa je prevzel loško tretjo ambulanto. **Dr. Stanislav Sedlak** je v letih 1976-1979 v Gorenji vasi le občasno nadomeščal odsotnega zdravnika. Prebivalcem srednjega dela Poljanske doline je pred drugo svetovno vojno popravljaj zobe **dr. Jože Rant**. Zobno ordinacijo je imel pri Anški, kjer je bila znana gorenjevaška gostilna⁷.

France Planina je v oris Gorenje vasi v Poljanski dolini vključil tudi zdravstvene zadeve. Njegove ugotovitve na pester in zanimiv način dopolnjujejo zapisano stanje in razmere v srednjem delu Poljanske doline⁸.

Zdravstveni dom Železniki

Prvi solani zdravnik v Železnikih je bil **dr. Matej Godec** (1889–1891). O njegovem življenju nismo našli podatkov. Sledil mu je **dr. Janez Dominik** (1894–1899). Bil je okrožni zdravnik (Bezirksarzt) in zato o njegovi formalni izobrazbi ne smemo podvomiti, čeprav so mu domačini dejali padar. Oblast je namreč na mesto okrožnega zdravnika imenovala le osebo z diplomo na medicinski šoli oziroma fakulteti. Pri krstu enega od železnikarskih novorojencev je župnik v krstni knjigi v razdelek za vpis babice 22. septembra 1895 zapisal: Dominik, Bezir. Arzt. Dr. Dominik je bil rojen leta 1839. Z družino je živel v Železnikih, kjer je ordiniral vse do svoje smrti leta 1899. **Dr. Konstantin Hirsche** je delal v Železnikih od leta 1899 do svoje smrti leta 1921. Rodil se je 23. marca 1863 v češkem kraju Henrikov Gradec. Leta 1911, ko je bil že več kot deset let zdravnik v Železnikih, se je poročil z Antonijo Kiedlinger, plemenito Kastrenberg iz češkega Kraljevega Gradca. Leta 1912 se jima je rodila hči, ki pa je kmalu po rojstvu umrla. Živela sta v Dermotovi hiši (tudi Pri Kovaču). Ker njegove smrti nismo našli zabeležene v mrliški knjigi župnije Železniki, je verjetno umrl v bolnišnici. Pokopan je bil v Železnikih, kjer pa njegov grob ni več ohranjen. O njegovi ovdovelji ženi Antoniji nismo našli nobenih podatkov, zato predvidevamo, da se je po moževi smrti odselila, morebiti nazaj na Češko.

Zdravstvena postaja Žiri

Dr. Karel Bernik je bil za izredno požrtvovalno in uspešno zdravniško delo imenovan za častnega člana Slovenskega zdravniškega društva. **Dr. Stanislav Sedlak** je bil prvi zdravnik, ki je delal ob dr. Berniku polni delovni čas v Žireh in je hodil v Gorenjo vas le občasno nadomeščat odsotnega zdravnika. Zdravniki pred njim so delali v Žireh le dva do tri dni na teden.

V žirovskem dispanzerju za žene je v letih 1970–1984 delal izmenično z dr. Jožetom Žabkarjem kranjski ginekolog in porodničar **dr. Marko Lavrič**. Babica Julka Kocelj je delala v Žireh do leta 1960, ko jo je nadomestila Julka Klemenčič.

Šolsko zobno ambulanto so prestavili v OŠ Žiri jeseni leta 1984 in je bila prva med zobnimi ambulantami v osnovni šoli na Loškem.

Reševalna postaja Škofja Loka

Prvi spremljevalec šoferja v reševalnem avtomobilu je bil v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja **Metod Jamnik**, Stricmanov s Spodnjega trga, kasneje zavzet gasilec.

Preskrba z zdravili in lekarništvo

Pojasnjen je nastanek imena lekarne na Spodnjem trgu št. 8. Ded lastnice, magistre Janke Primožič-Tavčar je imel na tem naslovu čevljarско delavnico že v devetnajstem stoletju. Ko je dobil dovoljenje za obratovanje, so bile hišne številke Placa in Lontrka skupne in vse so spadale pod Mesto. Na dovoljenju za obratovanje je bila zapisana evidenčna oziroma delovodska številka *Mesto-37* in prav v spomin na deda je nova lekarna dobila naziv. To pa nima nobene zveze z lekarno na Mestnem trgu št. 37.

Priprava gradiva za pisanje knjige ob petdesetletnici ZD Škofja Loka pa tudi tu zapisanih dopolnil je navrgla veliko zanimivih in še neobdelanih zdravstvenih zadev na Loškem. Kaže jih proučiti in objaviti. Na ta način bomo postopoma dodajali manjkajoče kamenčke v pestrem mozaiku zdravstva v Škofji Loki pa tudi na Poljanskem in Selskem.

¹ Mrovlje, J., Zapiski o Poljanski četki za leto 1912 (Spomini in gradivo II). *LR* 1989; 36: 142–5.

² Povedal Janko Bračko, Suska 7, dne 9. 2. 2003.

³ Povedal Janez Tušek, Škofja Loka, Cesta taleev št. 1, dne 26. 12. 2003.

⁴ Povedala dr. Vida Košmelj-Beravs, Kranj, Partizanska št. 10 I, dne 10. 2. 2003.

⁵ Planina, F., Gorenja vas v Poljanski dolini (oris kraja in prebivalstva). *LR* 1974; 21: 119–36.

⁶ Podatki so vpisani v mrlski knjigi župnije Železniki za leto 1899, str. 39.

⁷ Pri iskanju babic, ki so pomagale pri porodih v župniji Reteče, smo v letu 2003 naleteli tudi na Franciška Hirscheja, ki je bil od leta 1899 do 1904 župnik v Sori. Nadomeščal je odstotnega reteskega župnika. Nismo našli sorodstvene povezave med njim in železnikarskim zdravnikom dr. Konstantinom Hirschejem, čeprav je to možno. Oba sta Čeha. Francisek je bil 21. 7. 1866 rojen v kraju Voh Počatky, teologijo je studiral v Ljubljani, kjer je bil posvečen leta 1889, umrl pa je v Polzeli leta 1954.

⁸ Podatki so vpisani v Status animarum župnije Železniki, str. 39.